

ชื่อนวัตกรรม บ้านแม่ภาษา “ฮัก” สุขภาพ ๕ ดี เปลี่ยนขยะเป็นผักกินได้
ส่งเสริมการบริโภคอาหารปลอดภัย เพื่อชุมชนสุขภาพดี

ประเภทนวัตกรรม

- ☐ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (product innovation)
☐ นวัตกรรมบริการ (service innovation)
☒ นวัตกรรมกระบวนการ (process innovation)

สาขาที่ประกวด การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ

จังหวัด ตาก

อสม.ดีเด่นระดับ ☐ เขต ☐ ภาค ☒ ชาติ

ชื่อ นางสาววรรณนิสา ใจเถิน

ที่มาและความสำคัญของการสร้างนวัตกรรม

อสม.วรรณนิสา ใจเถิน ใช้ชีวิต ณ ถิ่นกำเนิด บ้านแม่ภาษามาตลอด ๖๓ ปี หลังจากสำเร็จการศึกษาเริ่มทำงานเป็นบุรุษไปรษณีย์ในพื้นที่ตำบลแม่ภาษาและตำบลแม่ปะ ทำให้ได้เห็นวิถีชีวิตและรู้จักคนทุกระดับตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปทุกสาขาอาชีพ ข้าราชการในพื้นที่ และผู้นำชุมชนทุกระดับ จนทำให้เกิดความประทับใจในงานด้านการเป็นผู้นำชุมชน เนื่องจากเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวมทำให้ได้ช่วยพัฒนาภูมิปัญญาของตนเอง อสม.วรรณนิสา จึงเริ่มการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปฏิบัติงานมาตลอดระยะเวลา ๓๕ ปี จนถึงปัจจุบัน

ประชาชนส่วนใหญ่ในบ้านแม่ภาษาประกอบอาชีพเกษตรกร มีการใช้สารเคมีในการปลูกพืชผัก ซึ่งปัจจุบันคนไทยรับเอาแนวคิดการผลิตภาคเกษตรกรรมแบบตะวันตกมาใช้ ทำให้มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น แต่เกษตรกรยังไม่มีความรู้ในการใช้สารเคมีให้ถูกต้อง จึงทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกร รวมทั้งมีสารเคมีตกค้างในสิ่งแวดล้อม จากการที่ อสม.วรรณนิสาร่วมกับภาคีเครือข่ายในการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกรในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่ามีสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกร จำนวน ๕๐๘ ราย ซึ่งอยู่ในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัย และตรวจเจอสารเคมี ๕ ชนิด ในอาหาร ๒๐ ตัวอย่าง อสม. วรรณนิสาและทีมงานจึงช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการดำเนินงานภายใต้ระบบ “ฮักสุขภาพ ๕ ดี” และเนื่องจากบ้านแม่ภาษามีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียง ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาแวะเวียนเยี่ยมชมตลอดทั้งปี จึงดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงสาธารณสุขประเด็นสร้างเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยวปลอดภัย (Safety Tourist) การป้องกันโรคและภัยสุขภาพเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของตำบลแม่ภาษา เพื่อให้คนในบ้านแม่ภาษาและนักท่องเที่ยวได้รับประทานอาหารที่สะอาดถูกหลักอนามัย และมีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว จึงช่วยกันคิดนวัตกรรม “ขยะกินได้” ขึ้น เพื่อช่วยให้เกษตรกรและคนในชุมชนลดการใช้สารเคมีในการปลูกผัก ช่วยสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สร้างความมั่นคงด้านอาหารตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชนให้ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคที่ดีแก่ประชาชนให้หันมาบริโภคอาหารที่ปลอดภัยเพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และนักท่องเที่ยวยังได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพอีกด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อลดการใช้สารเคมีในการปลูกผัก
๒. เพื่อส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ
๓. เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร

ขั้นตอนการดำเนินงาน

อสม. วรรณนิสา ร่วมกับทีมงาน และภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคภายใต้ระบบ “ฮักสุขภาพ ๕ ดี” ซึ่งประกอบด้วย นโยบายดี เครือข่ายดี ทีมงานดี บริกาที่ดี และสิ่งแวดล้อมดี ดังนี้

๑. นโยบายดี ดำเนินงานตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุข ปี ๒๕๖๗ เน้นประเด็นการป้องกันโรคและภัยสุขภาพ เพื่อเป็นนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของตำบลแม่กาษา เช่น การทำโฮมสเตย์เพื่อสุขภาพ (Healthy Homestay) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตลาดนัดสีเขียว ปลอดภัยไร้สาร และร้านชำคุณภาพ มีการประชุมเพื่อค้นหาปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภคและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน จนเกิดเป็นข้อตกลงสุขภาพเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคตำบลแม่กาษา เช่น

- การเฝ้าระวังรถเร่ขายของที่ใช้โฆษณาเกินจริง และสินค้าไม่ได้คุณภาพ หากเข้ามาขายของในชุมชน ต้องขออนุญาตเข้าพื้นที่ก่อน
- การตรวจร้านขายของชำเพื่อไม่ให้เกิดการขายยาชุด ยาอันตราย และของไม่มีคุณภาพ
- การตรวจสอบปนเปื้อนอันตรายตกค้างในอาหารที่ขายในตลาดนัด

๒. เครือข่ายดี อสม.วรรณนิสา ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น เครือข่ายทีมปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกันแก้ไขปัญหาในงานคุ้มครองผู้บริโภค, เครือข่ายพระสงฆ์ โดย อสม.วรรณนิสาและทีมงานจะประสานกับเครือข่ายพระสงฆ์ในการตรวจชุดสังฆทาน, เครือข่าย อบต. น้อย ในโรงเรียน โดยการให้ความรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน และเครือข่ายทีม อบต. แม่กาษา โดยการร่วมออกตรวจร้านชำ เป็นต้น

๓. ทีมงานดี อสม.วรรณนิสา และทีมงาน อสม. ในตำบลแม่กาษา ได้รับการพัฒนาศักยภาพเป็นประจำทุกปี ซึ่ง อสม. วรรณนิสาได้รับการอบรมหลักสูตร อสม. นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน ยังผลให้การตรวจหาสารเคมีปนเปื้อนในอาหารมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังได้ถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้เครือข่าย อสม. ในตำบลแม่กาษา ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น ร่วมตรวจคุณภาพมาตรฐานร้านอาหาร แผงลอยร้านขายของชำ และตลาดนัด การตรวจคัดกรองสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกร เป็นต้น

๔. บริกาที่ดี ตำบลแม่กาษามีกิจกรรมด้านการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ โดย อสม. วรรณนิสา ทีม อสม. และภาคีเครือข่าย จะร่วมกันตรวจคุณภาพร้านอาหาร/แผงลอย ตามเกณฑ์ Clean Food Good Taste, ตรวจประเมินตลาดนัดทุกวันเสาร์ โดยมีการตรวจสอบฟอร์มาลินในอาหารทะเล และตรวจหาสารบอแรกซ์, ตรวจคุณภาพน้ำของตู้น้ำดื่มหยอดเหรียญ และการตรวจชุดสังฆทานในวัด เป็นต้น

๕. สิ่งแวดล้อมดี จากการดำเนินการด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ทำให้ตำบลแม่กาษามีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี เช่น มีร้านอาหารที่ผ่านเกณฑ์ Clean Food Good Taste เป็นสิ่งที่บอกว่าอาหารในร้านดังกล่าวมีรสชาติดี สะอาด และปลอดภัยต่อผู้บริโภค, ร้านชำ ไม่มียาอันตราย ยาชุด หรือผลิตภัณฑ์หมดอายุ ไม่มีเครื่องสำอางเสื่อมหรือปลอม, มีวัดส่งเสริมสุขภาพพระตบที่ยั่งยืน ซึ่งมีพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด และมีการจัดตั้งทีมพระสงฆ์เพื่อมาดูแลการตรวจสังฆทานในวัด เป็นต้น

นอกจากนี้ อสม.วรรณนิสายังได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการที่คนในชุมชนได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย โดยเฉพาะเกษตรกรที่พบสารเคมีตกค้างในเลือด รวมทั้งความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนจำนวนมาก อสม.วรรณนิสา เจ้าหน้าที่ ภาคีเครือข่าย และคนในชุมชนแม่กาษา จึงเกิดแนวคิดในการจัดการเรื่องสารเคมีตกค้างในเลือด อาหาร และการจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน พร้อมกับการส่งเสริมการบริโภคผักปลอดสารพิษ โดยการคัดแยกขยะ แปรลงขยะเป็นเงิน ซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก และส่งเสริมให้ปลูกผักปลอดสารพิษ ดังนี้

- ๕.๑ จัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลและเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการตกค้างของสารเคมีในเลือด
- ๕.๒ วางแผนหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาสารเคมีในเลือด
- ๕.๓ จัดตั้งกองทุนผ้าป่าขยะเพื่อระดมทุนในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก
- ๕.๔ คนในชุมชนคัดแยกขยะ รวบรวมขยะของทุกหลังคาเรือน โดยมีจิตอาสาเข้าร่วมจัดการขยะ เก็บและคัดแยก เดือนละ ๑ ครั้ง ทุกวันที่ ๕ ของเดือน
- ๕.๕ บันทึกจัดเก็บข้อมูลจำนวนขยะ รายได้ในการขายขยะของกองทุนขยะหมู่บ้าน
- ๕.๖ นำเงินที่ได้จากการขายขยะมาซื้อเมล็ดพันธุ์ผักและต้นกล้าผักแจกจ่ายให้กับชาวบ้านทุกหลังคาเรือน โรงเรียน และวัด
- ๕.๗ ส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารเคมีในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงเรียน รพ.สต. อบต. เพื่อนำมาใช้ประกอบเป็นอาหารกลางวัน
- ๕.๘ มีการจัดประกวดผักปลอดสารพิษประจำหมู่บ้าน และมอบเงินรางวัลให้กับผู้เข้าร่วมการประกวด
- ๕.๙ จำหน่ายผักปลอดสารพิษให้กับชมรมผู้สูงอายุและชมรมบ้านโฮมสเตย์

ผลการดำเนินงาน/ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการดำเนินงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพภายใต้การดำเนินงานระบบ “อีกสุขภาพ ๕ ดี” เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อคนในชุมชนอย่างครอบคลุมทุกด้าน ทำให้ชุมชนมีความยั่งยืนและเข้มแข็งด้านสุขภาพ ดังนี้

๑. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีในการเกษตร เกิดการมีส่วนร่วมในการลดการใช้สารเคมีในชุมชน
๒. ประชาชนในชุมชนปลูกผักปลอดสารพิษบริโภคเองทำให้ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน
๓. ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ผลตรวจสารเคมีตกค้างในเลือดลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ร้อยละ ๔๐
๔. วัดมีรายได้จากการจำหน่ายผักปลอดสารพิษ นำเงินที่ได้ไปทำนุบำรุงวัด
๕. จำนวนขยะในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๑,๐๘๕ กิโลกรัม
๖. อบต. แม่กาษาได้รับรางวัลการจัดการขยะชุมชน
๗. ตำบลแม่กาษาเป็นชุมชนต้นแบบ (บวร.ร.) ที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (Best Practice) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖
๘. วัดตำบลแม่กาษาได้รับรางวัลใบประกาศเกียรติคุณ ตาลปัตร ต้นแบบสุขภาพ จสกลสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖
๙. เป็นต้นแบบการศึกษาดูงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพจากเทศบาลเมืองน่าน

ปัจจัยความสำเร็จ

ตลอดระยะเวลา ๓๕ ปี ในการเป็น อสม. ของ อสม.วรรณนิสา นั้น ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยถือคติว่า “เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา คิดดี ทำดี เพื่อส่วนรวม” ในการปฏิบัติงานนั้น อสม.วรรณนิสายึดหลักความเสมอภาค ให้เกียรติผู้ร่วมงาน แบ่งงานตามความถนัดของแต่ละบุคคล โดย อสม. วรรณนิสามีบทบาทในการประสานงานกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น รพ.สต. ผู้นำหมู่บ้าน อบต. และคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพในชุมชน เช่น ทำประชาคมหมู่บ้านในการจัดทำโครงการของชุมชน ร่วมกันค้นหาปัญหาและ

จัดลำดับความสำคัญของปัญหา อีกทั้งจัดทำแผนงานโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น โครงการตรวจร้านอาหาร และแผงลอยจำหน่ายอาหาร โครงการตรวจตลาดนัด โครงการตรวจน้ำดื่มสะอาดตู้หยอดเหรียญ โครงการขยะกินได้ เป็นต้น โครงการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้จากความร่วมมือกันของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น

- เครือข่ายทีมปกครอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- เครือข่ายทีมองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา
- เครือข่ายชมรมต่าง ๆ เช่น ชมรมหมู่บ้านโฮมสเตย์ ชมรมหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม ชมรมผู้ประกอบการร้านอาหาร แผงลอย ร้านขายของชำ ชมรมผู้สูงอายุแม่กาษาร่วมใจ ชมรมผู้สูงอายุแม่กาษาพร้อมใจ ชมรมครูตำบลแม่กาษา

- เครือข่ายพระสงฆ์ เช่น พระคิลานุปัฏฐาก พระสงค์/อาสาสมัครประจำวัด (อสว.)
- เครือข่าย ออ. น้อยในโรงเรียน ตำบลแม่กาษา
- เครือข่ายทีม อสม. แม่กาษา ๕ หมู่บ้าน
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

โอกาสพัฒนา

๑. พัฒนาตลาดสีเขียวในบ้านแม่กาษาให้มีสินค้าที่ไม่มีสารเคมีเจือปน
๒. ถ่ายทอดความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคให้กับเด็ก นักเรียน อสม. รุ่นใหม่ ๆ รวมทั้งคนในชุมชนให้สามารถพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางด้านการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างยั่งยืน